

NIESPRAWIEDLIWOŚĆ (251) *sb f*

W pisowni łącznej (244), w rozłącznej (7).

Oba e, a oraz o jasne.

sg N niesprawiedliwość (61). ◇ G niesprawiedliwości (67). ◇ D niesprawiedliwości (7). ◇ A niesprawiedliwość (49). ◇ I niesprawiedliwością (10). ◇ L niesprawiedliwości (16). ◇ pl N niesprawiedliwości (7). ◇ G niesprawiedliwości (14). ◇ A niesprawiedliwości (8). ◇ L niesprawiedliwościach (3). ◇ sg a. pl G niesprawiedliwości (9).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI w. (jeden z niżej notowanych przykładów) s.v. sprawiedliwość.

1. *Postępowanie nie takie jak należy wobec ludzi i Boga, pociągające za sobą czyjąś krzywdę; grzech; oszustwo; iniustitia Vulg, Mącz, PolAnt, Modrz, JanStat, Cn; iniquitas Vulg, PolAnt, Mącz, Cn; iniuria Mącz, Vulg; iniustum Mącz, Modrz; praeiudicium, violentia Mącz (250) : TarDuch A4v; BielŻyw 17; BielŻywGlab n1b 10; Racż rządzić ścieżki moje według słowa twe⁸⁰ miły panie/ á niechci mnie nie panuie wśelka niesprawiedliwofc WróbŻołt 118/133; LibLeg 10/150v; RejKup bb6; Diar 24; Cący dzień niesprawiedliwość ięzik twoy śprawował A ząwždy yák ośtrą brzytwę ná zdrądeś gi chował. LubPs N5; Proźbá/ áby pan bog raczył wierne⁸⁰ záchowác od niesprawiedliwości/ kthora bywa śprofną śkázą á náruśzenim śercá człowycze⁸⁰. LubPs bb5v marg, Kv, O, X2v marg, bb5v; RejWiz 122 marg, Dd3; Będziefz miał wagę śprawiedliwą y prawdziwą y miárá rowna y prawdziwa będzie tobie [...]. Abowiem brzydzi śie Pan Bog twoy tym kthory tákowe rzeczy czyni á odwraca śie od každy niesprawiedliwości. Leop Deut 25/16; Ofiárá zbáwienna iest/ śtrzedz przykazánia Bożego [...] á zmiłowanie ofiárovác offiárámi zá nie śprawiedliwości [super iniustitias]/ á modliłhwá zá grzechy/ iest odśtępic od niesprawiedliwości [ab iniquitate]. Leop Eeeli 35/3, 4.Esdr 4/27, 5/2, Ps 51/4, Eccli 35/5, 41/23; BibRadz Ioann 7/18, 2.Tim 2/19; BielKron 214v; Numarium iudicium. Śąd ná którym dáry á przenáymowánia wázą/ niesprawiedliwość. Mącz 253d, 48d, 179b; HistRzym 73; RejPos 5v; Pomni [...] iáko Ieremiafz/ iáko Baruch/ iáko infzy Prorocy [...] opowiedáią/ iż dla niesprawiedliwości będziecie ząwiedzieni w niewolą y s krolmi wálzemi RejZwierc 43, B3, 43 [3 r.], 43v, 44 marg, 56v (21); Y śkázilá śię ziemiá przed obliczem Bożym/ y nápełnilá śię ziemiá niesprawiedliwości [iniquitate; łupieśtwá BibRadz; nieprawością WujBib]. BudBib Gen 6/11, Gen 6/13, 4.Esdr 5/2, Eccli 35/3[5]; BudNT Ioann 7/18, Act 8/22[23], Rom 9/14; CzechRozm 197v, 198v; ModrzBaz 44, 105v, 133v; On choćia ze wśtydem Zony śie vpoinina: A ia wroćić rádżę: Abychmy ku zelżeniu niesprawiedliwości Nieprzydáli KochOdpr B4v, C; KochPs 10; NiemObr 152; GórnRozm C4v, Gv, I3v; Calep 538b; Phil K; LatHar 262; iáko Hieronym S. mowi/ wielkaby to niesprawiedliwość byłá/ kiedyby Bog tylko grzechy karał/ á dobrych vczyńkow nie płácił. WujNT 763, Rom 9/14, 2.Tim 2/19, 2.Petr 2/7, 13, 15; Zacnoć Królewśka przez niesprawiedliwosc bywa ohydżona. SarnStat 21, 145, 157, 921, 932; Nuż ielźcze więťśza niesprawiedliwość/ gdy ieden człowiek w náśzym prawie droźśzy niż drugi. PowodPr 68, 43, 64; SkarKaz 2a, 383a, 635b; CiekPotr 65; Ielźcze więťśzą ma niesprawiedliwość/ y więťśze zá sobą przekłęctwo bożkie ciągnie to práwo SkarKazSej 701a, 700a, 701a.*

niesprawiedliwość przeciwko komu, przeciw czemu (2): A tego zginienia nie naydzie nikt przyczyny żadnéy infżey/ mimo tę niesprawiedliwość/ przeciwko Bogu/ y przeciwko bliźniemu: która śye w

POLkę wkorzeniła *OrzQuin* Y2; Czwarta nieprawiedliwość w *Confederácii* pokażuie lie/ przeciw prawu nálezemu dawnemu koronnemu *PowodPr* 44.

niesprawiedliwość na co (1): Siodme przykazanie Pánfkie/ pod tytułem kradzieży/ zákázuie wśelkiewy nieprawiedliwości ná máiętność bliźniego łwego. *PowodPr* 75.

niesprawiedliwość czyja [= przez kogo doznawana] [*w tym: pron poss* (3)] (3): Słuchayże zálie iáko Pan wyłławiác raczy łtan onych wiernych łwoich/ ktorzy vćífnieni łą w nieprawiedliwosciach łwoich/ á prágną/ á vřtáwicznie czekáią łprawiedliwego połtánowienia łwego *RejPos* 265v, 211, 259v.

niesprawiedliwość czyja [= przez kogo popełniana] [*w tym: pron poss* (20), *G sb i pron* (16), *ai poss* (5)] (41): *TarDuch* E3v; będę ia wyznawał przed panem bogiem na przeciw łobie nieprawiedliwość moię/ A tiś iuz odpuścił złość grzechu mego. *WróbŻołt* 31/5, 31/5, 106/17; *Diar* 34; *DiarDop* 108; *LubPs* B6v, H3v [2 r.], T5; *Leop Ps* 106/17; *OrzList* f3; *BibRadz Rom* 3/6; *BielKron* 173v; *Mącz* [380]d; *RejPos* 6v, 32v; *RejZwierc* 41v, 48, 97v, 135, 189v, 256v, 264; *WujJudConf* 83; *ModrzBaz* 144v; *KochOdpr* C; *SkarŻyw* 389; *NiemObr* 157; *LatHar* 160; Piątowa nieprawiedliuość. *WujNT* 184 marg, *Rom* 1/18, 3/5, *Apoc* 18/5, Aaaaaa4; *WysKaz* 16; *PowodPr* 44; weyrzyćie ná nas ábyłmy nie ginęli/ y w domowej nieprawiedliwości/ y w pogánłkiewy niewoley. *SkarKazSej* 665a, 693b, 703a, 705b.

W połączeniach szeregowych (44): *KromRozm I D*; *Diar* 21, 34, 35; *DiarDop* 108; *LubPs* N5 marg; *BibRadz Lev* 19 arg, *Eccli* 10/8, II 138b marg; *Mącz* 170c, 179a, 498c; *OrzQuin* Cv; *SarnUzn* B8; *RejAp* 93; iáko wiele poczćiwego/ y pożytecznego vrosć może iemu/ y poddánym iego/ ze łprawiedliwości/ ze łzczodrobliwości / z wielkiego łercá/ z dobroći/ y z inych cnot [...] á ná drugą łtronę/ iáko wiele zelżywości/ y łzkody z nieprawiedliwości/ z łákomłthwa/ z nikczemności/ z nádętości/ y z inych łzkárádych przywar przychodzi. *GórnDworz* Ee3; kthoby miał taką miłość ku bliźniemu łwemu [...] iuzby vřthác mułiáłá pychá/ łákomłtwo/ nienawiść nieprawiedliwość/ wzgárdzenie/ y wřzytki ine złe á márne łprawy człowieczeńłtwá náłzego *RejPos* 229, 10v, 52v, 71, 79, 115 (9); Pátrzayże zálie iákie morderłtwá/ cudzołółtwá/ pychy/ łákomłtwá/ á dziwne nieprawiedliwości miedzy námi vrołły? *RejZwierc* 260, 48, 70, 96, 191; *BudBib Eccli* 10/8; *SkarŻyw* 87; Poczęłłmy łię we złości/ w grzechu, w nieprawiedliwości *ArtKanc* Mv; *WujNT Rom* 1/29; Lękayćielz łie [...] áby Bog krolełtwá tego nie przeniołł do pogánłłtwá/ dla ták łprołney á prawie łlepey nád wśelkiewy Pogánłłtwo nieprawiedliwości y krzywd/ potwarzy/ ábo wykřętów y rozmáitego ołzukánia. *PowodPr* 66 [*Vulg: propter iniustitias Eccli* 10/8; *przekład tego samego tekstu BibRadz, BudBib, PowodPr* 64, *SkazKaz, SkazKazSej* 702a], 14, 64; *SkarKaz* 2b [2 r.]; dał wam P. Bog bogáctwá y dołtátki wśelákie. á drugie podobno nie od Bogá/ ále z vćíłku poddánych/ z lichwy/ y wydźieránia/ y nieprawiedliwości zebráne *SkarKazSej* 675a; o czym iest wiele wrzáłkow miedzy wámi/ ná pány y dzierzawce dołr krolewfłkich ná ich chćiwość y nieprawiedliwość y dołr połpolitych złe opátrowánie y wżywánie *SkarKazSej* 693b; Krolełtwo łię przenołł od narodu do narodu: dla nieprawiedliwości y krzywd/ y potwarzy/ y dla rozmáitych zrad. *SkarKazSej* 702a, 697b, 702b.

W przeciwstawiach: »sprawiedliwość (9), prawda (6), miłosierdzie, niewinność, pobożność, sąd, co sprawiedliwego ... niesprawiedliwość« (20): Winy niełłufzne bierze/ drze/ łupi/ dręczy vbogie łudzi [...] nie wiedzác iáką winą kogo á o co kárác/ iáko Spráwiedliwóć od nieprawiedliwóći

rozeznąć. *GroicPorz* B4, c, e2v; A iefli niesprawiedliwość náfzá Bożą íprawiedliwość záleca/ cóż rzeczemy? *BibRadz Rom* 3/6; *GórnDworz* Ee3; [czart rozmnaża] miałto pokoju rofterk/ miałto miłofierdzia niesprawiedliwość/ miałto ftałości wątpienie *RejPos* 54, 79; Y nie ma [prawda] względu áni bráku w ołobach ále czyni tho co iefth íprawiedliwego/ á wótrzymawa fię od wízelákíey złości y niesprawiedliwości *BudBib 3.Esdr* 4/39, *4.Esdr* 16/51; Nie ráduie fię [miłóść] z niesprawiedliwości/ lecz ráduie fię prawdzie. *BudNT 1.Cor* 13/7[6], *Rom* 2/8; *PaprPan* Hh3; *ModrzBaz* 28; *NiemObr* 156; *GórnTroas* [3]; *WujNT Rom* 1/18, 2/8, 3/5, *1.Cor* 13/6; CzeKałem áby lie dział fąd/ áliści niesprawiedliwość [*Vulg: expectavi ut faceret iudicium et ecce iniquitas Is* 5/7] *PowodPr* 65.

W dosłownym tłumaczeniu konstrukcji składniowej hebrajskiej (4): A on iednák otrzymał rolą z zapláty niesprawiedliwości (*marg*) niesprawiedliwej. Hebr. (-) [*de mercede iniquitatis*] *WujNT Act* 1/18, s. 260 *marg*; Czynicie łobie przyiaćioły z Mamony niesprawiedliwości [*de mamona iniquitatis Vulg Luc* 16/9] *WysKaz* 13; *SkarKaz* 457b.

W charakterystycznych połączeniach: niesprawiedliwość dzieje się, gorę weźmie, panuje (5), rozmnoży się (2), wzroście, zamoże się; niesprawiedliwość biskupia, człowiecza, dziwna, konfederacyji, krolestwa (3), ludzka, Piłatowa, pokarana, wielka (5), znaczna; niesprawiedliwości nie kryć, napelnić się, napelnion (2), naśladować, pełen (3), przydać, skarżyć się, spowiadać się, wiarować się, uczynić wyznanie, zakazować, nie zamilczeć, nie zataić (2); niesprawiedliwości koniec, mściciel, prawo, zapłata (2), związanie; odstąpić (6) od niesprawiedliwości, wstrzymawać się, zachować; z niesprawiedliwości karać, posądzać, radować się (2), sądzić, strofować, wyswobodzić; powolny niesprawiedliwości, wierzący; mieć niesprawiedliwość, niszczyć, nosić, obaczać (2), opuścić, pokryć, potrestać, powiedać, rozmyślać, sprawować, tępić, tłumić, uczynić, wiedzieć (2), wyznawać (2), zarownać; narzekać na niesprawiedliwość, patrzeć, oczy skłaniać, udać się, wspomnieć; czynić o niesprawiedliwość, grozić (2), lżyć (2), pobić; za niesprawiedliwość mścić się (2), ofiara, sromać się; chodzić w niesprawiedliwości, drzeć, ginąć kochać się pomoc, uciśniony (4), zaniedbać, żyć.

Przysłowie: Lákomístwo niesprawiedliwości mátká / á wízego złęgo przyczyná. *GostGosp* 2.

Wyrażenia: »grzech, występek niesprawiedliwości« = *iniustitiae culpa JanStat* (2:1): zákazano iefł fłowy iáfnymi cudzołóstwo/ iz opócz tey ízkárádości ktorą ma ípolná z infzá iákażko wiek nieczyłostíą/ grzech też niesprawiedliwości w łobie zámyka: ktorým nietylko ludzie przeciwko bliźniemu/ ále y przeciwko ípolności póspolitey grzełzą. *KuczbaKat* 320; *SarnStat* 21, 137.

bibl. »sprawca niesprawiedliwości« (1): odstąpić ode mnie wízycy íprawce niesprawiedliwości [*operarii iniquitatis*; robotnicy niepráwości *WujNT*] *MurzNT Luc* 13/27.

»sprosna niesprawiedliwość« (1): Abowiem z żadnego nas grzechu Pan frozey nie obiecuie kárác y fądzić/ iedno s íprofney niesprawiedliwości. *RejZwierc* 56.

»niesprawiedliwość szczerá« (1): W Niemieckiem cí to tylko głúpiem práwię/ [...] nie kazá fądzić iáko wie Sędzia/ choćiaby ná to co fię sftáło íam patrzał/ ále to iefł niesprawiedliwość fczera/ bo iefli świádkom Sędzia wierzy/ czemu łobie wierzyć niema? *GórnRozm* F3v.

Szeregi: »błąd i niesprawiedliwość« (1): iáka tám ślepotá/ iákich tám błędow y niesprawiedliwości w ich Státutách pełno będzie? *SkarKazSej* 700a. [*Ponadto w połączeszeregowym 1 r.*]

»cielesność i niesprawiedliwość« (1): y wżetecznie w cielesności y nieśpráwiedliwości żyli/ nie flucháiąc Páná *SkarŻyw* 503.

»grzech i niesprawiedliwość« (2): Naprzednieyfzy grzech iest/ y przenaśrozśza nieśpráwiedliwość tego kroleŧwá: zbluźnienie P. Bogá Chrześcijánŧkiego *SkarKazSej* 703a, 705b. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.*]

»gwałt i niesprawiedliwość« [szyk 2:1] (3): *OrzList* f3; *NiemObr* 65; wielka fię nieśpráwiedliwość dzieie/ y gwałt wielki świątym práwom duchownym y świeckim [*przez konfederacyjã*] *SkarKazSej* 701a. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*]

»krzywda, (a) niesprawiedliwość« (3): *MetrKor* 34/134; Praeiudicium, Krziwdá/ nieśpráwiedliwość. *Mącz* [176]d; Krzywdá á nieśpráwiedliwość/ Závždy muŧzã poŧpołu rość/ Ale kto fię z nimi bráci/ Sławę y poćciwość tráci. *RejZwierc* 231. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 9 r.*]

»(i) niesprawiedliwość i (a) łupiestwo« [szyk 3:1] (4): *RejPos* 5v; Diogenes gdy przyiechał do niego Alexánder tedy mu wiele mowił/ iżeś fię vdał ná nieśpráwiedliwość á ná łupiestwo ludzi niewinnych. *RejZwierc* 46, 57; *SkarKaz* 3a. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*]

»niepobożność i niesprawiedliwość« [szyk 1:1] (2): *Diar* 21; Bo gniew Boży obiawia fię z niebá/ przeciwko wżelákiey niepobożności y nieśpráwiedliwości [*impietatem et iniustitiam*] ludzi tych *WujNT Rom* 1/18. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 3 r.*]

»niesprawiedliwość i niepoczciwość« (1): Żadna [*religija*] tákich praw nie ma około cnoty y poczciwych obyczáiw/ w ktorych namnieyfzey przygány/ nieśpráwiedliwości y niepoczciwości nie máłz/ iáko tá náłzá. *SkarKaz* 277a.

»niesprawiedliwość i niepowściągliwość« (1): Będã go [*rozumu*] mnodzy śfukác/ ále go nie naydã: á rozmnoży fię nieśpráwiedliwość/ y niepowściągliwość [*et multiplicabitur iniustitia et incontinentia*] ná ziemi. *Leop* 4.*Esdr* 5/10.

»niesprawiedliwość i nieprawdã« (1): łákomŧwo/ hárdóść/ łupiestwo/ zdrádã/ nieŧátek wżytkieh opánował: nieśpráwiedliwość y nieprawdã gorę wzięłá: lichwy y złupienie dóbr poŧpolitych náŧąpiło. *SkarKaz*)(3. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»niesprawiedliwość i niezbożność« [szyk 1:1] (2): *NiemObr* 156; Y tákci iuż wiele fię w tych práwách wálznych pobłádziło/ wiele fię nieśpráwiedliwości y niezbożności w nie námieŧzáło. *SkarKazSej* 700a. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*; *w przeciwstawieni 1 r.*]

»niesprawiedliwość a okrucieństwo« (1): Tu w tey mierze iest wielka nieśpráwiedliwość/ á nieznosne okrucieństwo nád włáwnymi dziedźcimi/ gdy ná to pátrzą/ á práwie im to co ich iest włáfnego z rąk wydzieráią. *GroicPorz* gg2v. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»sąd a(1)bo niesprawiedliwość« (2): zmiłuefz fię gdzie możeŧz nád bliźnim ŧwoim/ á kędy możeŧz nędznemu vpádlemu bliźniemu ŧwemu/ łádem ábo nieśpráwiedliwoŧciã iákã vćiśnionemu/ pomoc *RejPos* 171v; *RejZwierc* 95v. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*; *w przeciwstawieni 1 r.*]

»sprawiedliwość a (i) niesprawiedliwość« = *iustum et iniustum* *Modrz* (2): Bo ŧpráwiedliwość á nieśpráwiedliwość/ [...] nie przeto ŧã rzeczy rozne/ że ták o nich ludzie rozumieją [...] gdyż nigdy ŧpráwiedliwã rzeczą niebędzie/ człowieká niewinnego zámordowác/ fáłŧzywe świádectwo mowić:

Nigdy też za nieprawną rzecz będzie/ dobrodzieństwem dobrodzieiowi nagradzać/ każdemu co komu należy oddawać. *ModrzBaz* 1v, 2. [*Ponadto w przeciwstawieniach 8 r.*]

»sromota i niesprawiedliwość« (1): Sromota y niesprawiedliwość krolowi w pokoju leżeć, gdyż iego lud walczy *BielŻyw* 166.

»trudność, (a, i) niesprawiedliwość« (3): *GroicPorz* gg3; tá Leliwá/ Tey własności iáko żywá/ Tu ná fwiecie wzywá/ [...] Swiećąc ludzyom w ich trudnościch/ W ciemnych nieprawiedliwościach. Tu káždy łtan wlpomagájąc *RejWiz* A2; *RejPos* 71.

»niesprawiedliwość a (i) uciśnienie (a. ucisk)« [*szyk 2:1*] (3): pomoż mu [*bliźniemu*] w nędznym wciśnieniu á w niesprawiedliwości iego/ rátyy go w gwałcie á w ciężkości iego *RejPos* 211, 54v; *KochPs* 81. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*].

»wstyd i niesprawiedliwość« (1): Záprawdę wielki to wtyd y nieprawiedliwość Będzie, ielli dzieweczce połágu nie dádzą. *CiekPotr* 46.

»wydartek a niesprawiedliwość« (1): Izałz iuz nie łá wciśnieni ludzye niewinni w rozmaitych wydartkoch á w nieprawiedliwościach łwoich? *RejPos* 259v.

»złość a (i) niesprawiedliwość« (8): *RejPos* 32v; Gdyż to iáwnie obiećąc raczył káżdemu narodowi thákiemu/ iż dla złości á nieprawiedliwości ludzkich przeniołę kroleństwá ná ine krolestwá/ á narody w inłze narody odmienić mułżę. *RejZwierc* 189v, 40v, 41v, 264; *BudBib* 3.*Esd*r 4/39; *NiemObr* 157; *SkarKazSej* 705b. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*]

Personifikacja (1): pan Motz łwemu łłuzebnikowi Niesprawiedliwości do kłody mię kázál wládzicłz *ForCnR* A4v.

W przen (15) : [*Ewa*] porodzyła nyefprauyedlyuołzcz poczáła zalolzcz a urodzyła zlołzcz *PatKaz* III 90v; *WróbŻołt* 7/15, C5v; *RejWiz* A2; połiewa gi dziwnym kákołem nieprawiedliwości á wciłkow iego/ ták iż ono niewinne nafienie/ wielki wciłk á wielkie zátłumienie círpi *RejPos* 54v; Tá k łprawiedliwość weźmie łerce przeciwko nieprawiedliwości *BudBib* 4.*Esd*r 16/51; Acż we włzyłtkim potężne też mieli Troiánie/ Sá m á nieprawiedliwość pobilá ty pány. *PaprPan* Gg; Bo niewinność wam wálz á do tego pomoże/ Sá m á nieprawiedliwość tá ich pewnie zmoże. *PaprPan* Hh3; We dnie/ y w nocy mury łwawola obchodzi/ Z rynku nieprawiedliwość/ y wciłk nie łchodzi. *KochPs* 81; *SkarKaz* 2b marg.

Zwrot: bibl. »(na)pisać, zapisować niesprawiedliwość« [*szyk 2:1*] (2:1): Błá dá tym ktorzy połtánawiáią práwá nie łprawiedliwe: á piłłć/ nieprawiedliwość zápiłowál [*et scribentes iniustitiam scripserunt*]: áby tylko wciłnęli wbołstwo ná łá dzie *Leop Is* 10/1 [*przekład tego samego tekstu* (2)] *PowodPr* 69; *SkarKazSej* 696.

Wyrażenie: bibl. »narzędzie, oręż niesprawiedliwości« = *arma iniquitatis Vulg* (1:1): Aby włzyłcy [...] w dobrych vtzyńkach chodzili/ áby tżłonkw twoich narzędziem nieprawiedliwości nietzynili [*neque sistite membra vestra arma iniustitiae peccato PolAnt Rom* 6/13]/ ále chodzili w nowości żywotá *KrowObr* 61v; *WujNT Rom* 6/13.

2. *Kłámstwo* (1) : Doká dze cí grzełńnicy ták będą miły Pánie/ W tych nieznośnych łwych łprołnołcyách czynić przechwá łanie Mowýć nyefpráwyedliwołści wty włłetecznymi *LubPs* V3v.

---

*Synonimy. 1. bezprawie, grzech, niepobożność, nieprawość, niesłuszność, niezbożność, zdrada, złość;
2. fałsz, kłamstwo, leż.*

Cf **SPRAWIEDLIWOŚĆ**

AK